

Муғаллим ҳам узликсиз билимлендируй

ISSN 2181-7138

№ 6 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилеєнов

Редакция ағзалары:

Максет АЙЫМБЕТОВ
Нагмет АЙЫМБЕТОВ
Кенесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхуа АЙТБАЕВ
Гузбахар АБЫЛОВА
Өсербай ӘЛЕУОВ
Аскар ДЖУМАШЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гүлнара КАРТЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уралбой МИРСАНОВ
Арны ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕНТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Рызамат ШОДНОВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОҶЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТДИНОВ
Гузрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестирүүшілер:

Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендируй
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы

Министрлер Кабинети
жанындағы Жоғарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хам
хабар агентлиги тәрәпиннен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гууалық
берилген.

Мәңгил: Нөкис қаласы,
Ернарар Алақот көшесі №54

Тел.: 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@mail.uz,
mugallim-pednazuk@mail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған узиндилер «Муғаллим ҳам узликсиз билимлендируй» журналынан алынды, деп корсетилиуи иэрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шриф тинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлыұматларға автор жууапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ Ҳ.ЭМ ЭДЕБИЯТ

Shermatova Z. Grammar competence as a significant aspect of language teaching process....4-8

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Каримжанов А., Каримжонов Д. Таълим-тарбия жараёнида технологик тарздаги ҳодисалар ва тавсифлар.....9-12

Жабборов О.М. Давлат олий таълим муассасалари тьютерларининг фаолият асослари.....12-17

Тоштемурова С.А. Бўлажак тарих ўқитувчиларининг педагогик касбий компетентлигини ривожлантиришида инновацион ёндашувлар.....17-24

Bozorov N.N. Kelajakdagi it mutaxassislarining kasbiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....24-29

Умарова З.А. Ўзбекистонда педагогик конфликтология муаммоларини ўрганиш тенденциялари.....29-32

Qurbonova M.F. Mustaqil ishlar jarayoni: "o'rganishdan - o'rgatishgacha" usuli.....32-36

Kushnazarova Yu.K. Mathetics is an apprenticeship - as a direction for experience.....36-40

МИЛЛИЙ ИДЕЯ Ҳ.ЭМ РУУХЫЙЛЬЦ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Абдуллаев А.А. Паркент тумани микротопонимларини тарихий этимологик тадқиқ қилишида лингвомаданий жиҳатлар.....41-45

Ғанибаева Б.Ш. "Янги ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси"ни ўрганиш методикаси.....46-49

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Beketov N.A. Matematikani o'qitishda o'quvchilarning kasbiy tayyorgarliklarini tashkil etish.....49-53

Алимов Б.Н. Масалаларнинг кўринишини ўзгартириш ўқитишни касбга йўналтирилганлик воситаси сифатида.....53-58

Наримбетова З.А. Умумий ўрта таълим мактабларида геометрия фанини ўқитишнинг узвийлиги.....58-61

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕНКЕ ШЕКЕМГИ ТЭРБИЯ

Хурвалиева Т.Л. Мактабгача ёшдаги болаларни атроф олам билан таништиришида ўйин технологияларидан фойдаланиш имкониятлари.....62-66

G'ulomova X. Savod o'rgatish davrida o'quvchilarni grammatik-orfografik bilimlarni amaliy o'zlashtirishni ta'minlovchi mashqlar.....66-71

Abdullayeva B. P. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga futbol o'yinini o'rgatish texnikasi.....71-77

Ташпулатова Д.М. Бошлангич синф ўқувчиларини таълимнинг кейинги босқичларига тайёрлаш.....78-81

Tojiboeva G.R. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi kasbiy kompetentligining darajalari.80-84

Орипова Н.Х. Вариатив моделлаштиришнинг ўзига хос хусусиятлари.....84-87

Musurmonova M., Sultonov T.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematikadan masalalar yechish ko'nikmasini shakllantirishning metodik imkoniyatlari.....88-93

Мамбеталиев Қ.А. Бастауыш сыныпта ана тілі пәнін тиімді оқытып үйретудің сапасын арттыруда мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру.....93-97

ФИЗИКАЛЫК ТЭРБИЯ Ҳ.ЭМ СПОРТ

1. Грошева И.В., Евстафьева Л.Г., Махмудова Д.Т., Набиханова Ш.Б., Пак С.В., Жанпейсова Г.Э. "Илк қадам" мактабгача таълим муассасасининг давлат ўқув дастури. Т.: 2018.- 59 б.
2. Дыбина О.В. Ребёнок и окружающий мир. Программа и методические рекомендации. Для занятия с детьми 2-7 лет. Изд. Мозаика-синтез., 2017-123 с.
3. Усова А. П. Роль игры в детском саду. Для студ. высш. пед. учеб. заведений. / Т. П. Авдулова. – М.: Академия, 2009. - 203 с.
4. Файзуллаева М., Рустамова М. Атроф олам билан таништириш методикаси (Мактабгача таълим муассасалари тарбиячилари учун). Т.: -2019-31.
5. Кодирова Ф.Р., Жўраева Н.Т. Мактабгача таълимда замонавий ёндашувлар ва инновациялар. ЎУМ. ТДПУ хузуридаги ХТХҚТМОХМ. Т.: 2018-158 б
6. Экслайн В. Игровая терапия издательство: Изд-во института Психотерапии, М.: 2007-4216 с.

РЕЗЮМЕ

Мақолада болаларни атроф олам билан таништиришда ўйин технологияларининг аҳамияти ёритилган. Ўйинни ташкил этиш мазмуни ва методикаси баён этилган. Атроф оламга оид дидактик ўйинлардан намуналар келтирилган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещена важность игровых технологий в ознакомлении детей с окружающим миром. Описываются содержание и методика игры. Приведены примеры дидактических игр об окружающем мире.

SUMMARY

The article highlights the importance of gaming technologies in familiarizing children with the world around them. The content and methodology of the game are described. Examples of didactic games about the surrounding world are given.

**SAVOD O'RGATISH DAVRIDA O'QUVCHILARNI GRAMMATIK-
ORFOGRAFIK BILIMLARNI AMALIY O'ZLASHTIRISHNI TA'MINLOVCHI
MASHQLAR**

Xolida G'ulomova

Chirchiq davlat pedagogika instituti dotsenti

Hilola Bakiyeva

Toshkent davlat pedagogika universiteti pedagogika fanlari falsafa doktori (PhD)

Tayanch so'zlar: Savod o'rgatish, grammatika, imlo, bosqichli izchillik tamoyili, so'z tarkibi, so'z yasalishi, asosdosh so'z, gap, gap mazmunini aniqlash, gapni to'g'ri tuzish va yozish, adabiy-orfoepik talaffuz.

Ключевые слова: Грамотность, грамматика, орфография, пошаговая последовательность, структура слова, словообразование, корневое слово, предложение, определение предложения, правильное построение и написание предложения, литературное и орфоэпическое произношение.

Keywords: Gramotnost, grammatika, orthografiya, poshagovaya posledovatel'nost, struktura slova, slovoobrazovanie, kornevoe slovo, predlozhenie, opredelenie predlozheniya, pravilnoe postroenie, napisanie predlozheniya, literaturnoe, orfoepicheskoe proiznos

Savod o'rgatish davridayoq bolalar grammatika va imlodan ayrim materiallarni amaliy o'zlashtira boradilar, ya'ni ularga grammatik mavzu nazariy tushuntirilmaydi, nazariy ma'lumot berilmaydi. Bolalar og'zaki va yozma nutqni o'zlashtirish va yozma mashqlarni bajarish bilan o'quv yilining ikkinchi yarmida yoki keyingi sinflarda o'rganiladigan mavzularni o'zlashtirishga tayyorlanadilar.

Savod o'rgatishning birinchi oylaridayoq bolalar **Omon, Tolib, Lola, Naima** kabi juda ko'p ismlarni o'qiydilar va kishilarning ismlari bosh harf bilan yozilishini amaliy o'zlashtira boradilar. Bu bilan ular keyinroq o'rganiladigan kishilarning ismi bosh harflar bilan yozilishiga doir imlo qoidasini o'zlashtirishga tayyorlanadilar.

Til-dil,olti-oldi kabi so'zlarni o'qishni mashq qilish jarangli va jarangsiz undoshlarni o'zlashtirishga, **son-sana, gul-gulchi-guldon-gulzor, bog'-bog'bon** kabi so'zlarni o'qishni mashq qilish esa bolalarni «Asosdosh so'zlar» mavzusini o'zlashtirishga tayyorlaydi.

Propedevtik mashqlar tizimi boshlang'ich sinflar grammatika va imlo dasturining bosqichli izchillik tamoyili asosida tuzilishiga mos keladi. Amaliy ishlar natijasida bolalarda ma'lum nutq tajribasi, so'zni, uning tarkibi va yasaliishini, boshqa so'zlar bilan bog'langanda o'zgarishini kuzatish tajribasi to'plana boradi. Mana shu tajribalar asosida o'quvchilar nazariy umumlashmalarni o'zlashtiradilar, bular asosida esa grammatik tushuncha va orfografik qoidalar shakllanadi.

Gap ustida ishlash. Fikr almashish, aloqa-aralashuv gap vositasida amalga oshiriladi, shuning uchun ham gapni o'qishga, gap tuzishga, gap mazmunini aniqlashga, gapni to'g'ri yozishga oid amaliy bilimlar savod o'rgatish davridan boshlab shakllantiriladi.

O'quvchilarda nutq, uning og'zaki va yozma shaklda bo'lishi, nutqning gaplardan hosil bo'lishi va gap haqida amaliy tushuncha darslikdagi mazmunli rasmlar asosida hosil qilinadi. Buning uchun o'qituvchi rasm yuzasidan 3-4 so'zli savollar tuzib keladi.

Masalan:

1. *Rasmda nima tasvirlangan?*
2. *Aziz dalada nima qilyapti?*
3. *Kimlar bog'da olma terayapti?*

O'quvchilar javobi gap nusxasi orqali xattaxtda quyidagicha tasvirlab beriladi:

O'quvchilar javobidan nima hosil bo'lgani (hikoya, og'zaki nutq) aniqlanadi. So'ng o'qituvchi xattaxtda hikoyaning nusxasi chizilganini aytadi. O'quvchilar nusxalarni kuzatadilar.

O'qituvchi birinchi nusxa 1-berilgan savolning - gapning javob gapi ekanini aytadi. So'ngra o'quvchilarga nechta savol berilgan va nechta javob olinganini aniqlash topshirig'i beriladi. Ularga "CHiziqning boshi nima uchun burchakli? Oxiriga nima qo'yilgan?" kabi savollar bilan murojaat qilinadi. Ular "3 ta savol – 3 ta gap berilgan edi, shuning uchun 3 ta javob – 3 ta gapning nusxasi chizilgan" deyishadi. O'quvchilarning javobini hisobga olgan holda gapning boshlanishi burchakli chiziq bilan ko'rsatilishi, oxiriga gapning tugaganligini bildiruvchi tinish belgisi □ nuqta qo'yilgani tushuntiriladi. O'quvchilarning javobini tartiblashtirib va to'ldirib, quyidagicha

xulosa chiqariladi: “Demak, nutqimiz gaplardan tuzilar ekan. Nutqda 2, 3, 4 ta va undan ham ko‘p gap bo‘ladi. Gapning boshlanishi burchakli chiziqli bilan belgilanadi, gapning tugagan joyiga nuqta qo‘yiladi”.

Navbatdagi darslarda gapning boshqa xususiyatlari o‘tilayotgan mavzu va rasmlarga bog‘liq holda o‘rgatib boriladi.

Umuman, xat-savod o‘rgatish jarayonida o‘qish va yozuv darslarida gap, gapning so‘zlardan tuzilishi, gapda so‘zlarning alohida-alohida yozilishi, gapning oxiriga mazmuniga qarab nuqta, so‘roq, undov belgisi qo‘yilishi, gapning birinchi so‘zi bosh harf bilan yozilishi haqida amaliy tushuncha beriladi.

Gap yuzasidan quyidagicha mashq turlaridan foydalanish mumkin:

1. O‘qituvchi yoki o‘quvchilardan biri aytgan gapni o‘quvchilarning xattaxtda chizma shaklida tasvirlashi va tushuntirishi (bunda gap rasm asosida tuziladi).

2. O‘qituvchi tavsiya qilgan gap chizmasini o‘quvchilarning izohlashi va unga mos gap tuzishi. Bunda o‘qituvchi tuzadigan gap alifbe va yozuv daftaridagi rasmlar asosida bo‘ladi.

3. Berilgan mazmunli rasm asosida tuzilgan hikoyadan o‘rganilayotgan tovush-harf qatnashgan so‘z bor gap ajratib olinib, uning chizmasi xattaxtda chizdiriladi. SHundan so‘ng o‘sha so‘z bo‘g‘in - tovush jihatdan tahlil qilinadi.

4. Rasm asosida tuzilgan hikoyadan istalgan gapning chizmasini xattaxtda ifodalash. Bunda o‘quvchilarning gapni bir butun holda xotirasida saqlagani, gapga xos xususiyatlarni ongli o‘zlashtirgani aniqlanadi. Bu jarayonda bir necha o‘quvchiga bir nechta gap chizmasi chizdirilishi mumkin. Bunda gap qurilishini kuzatadilar va so‘zlarning gapda o‘z o‘rni bo‘lishini anglay boradilar.

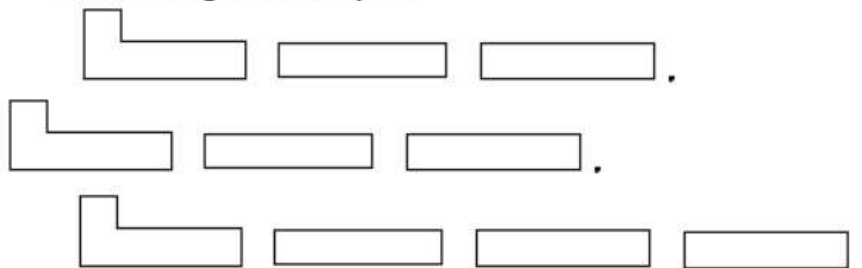
5. Hikoyadan berilgan chizmaga mos gapni ajratib olish va izohlab berish.

6. Hikoyadagi har bir gapning nusxasini chizdirish. Hikoya dastlab 2-3, so‘ng 4-5 gapli bo‘lishi zarur. Tuzilgan hikoyani o‘qituvchi qayta aytib turadi, o‘quvchilar bittadan uni xattaxtda ifodalaydi. Hikoyaning nusxasi shu tariqa xattaxtda o‘z ifodasini topadi. Misol:

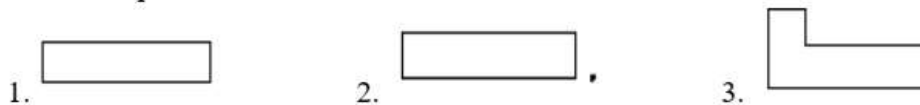
Mana katta dala.

Bolalar bodring terdilar.

Amaki ularga rahmat aytdi.

7. Kartochkalar bilan ishlash. Bunda bir necha o‘quvchilarga quyidagicha shakllar chizilgan kartochkalar tarqatiladi:

So‘ngra ularga har bir kartochkani o‘z o‘rniga qo‘yib, gap tuzish va tushuntirib berish topshirig‘i beriladi. Bunday topshiriqlar o‘tirgan o‘quvchilarga tasmachalarda bajaritirilishi mumkin. Hech bo‘lmaganda topshiriqning to‘g‘ri bajarilgan-bajarilmaganini so‘rash lozim.

8. Gapni soʻzlar qoʻshib kengaytirish va uni chizmada ifodalash. Bunda oʻqituvchi gapdagi narsalarning belgilarini topishga undovchi savollar berib turadi. (*Qanday olmalar?, qachon terdi?, qaerdan terdi? va shu kabi*)

Bunday ish turi oʻquvchining bilish faolligini oshiradi, darsga qiziqish uygʻotadi. Bu jarayonda oʻquvchilar gapning yozilishi bilan bogʻliq imloviy bilimlarni egallab boradilar, ularning gapni toʻgʻri tuzish malakalari rivojlanadi.

Yuqoridagi mashqlar savod oʻrgatish darslari davomida izchil uyushtirib boriladi. Bu xil mashqlar oʻquvchilar tomonidan yoʻl qoʻyiladigan tipik xatolarning (gap chegarasini farqlamaslik) oldini olish imkonini yaratadi. Oʻquvchilar gapning ohangiga, toʻxtamlariga eʼtibor berib, uni chegaralab olishga oʻrganadilar.

Soʻz ustida ishlash. Bu yoʻnalishda quyidagicha ishlar omalga oshiriladi:

1. Soʻzning toʻgʻri, adabiy-orfoepik talaffuzi va oʻqilishini oʻrgatish.
2. Soʻz maʼnolarini tushuntirish.
3. Oʻquvchilar nutqiga yangi soʻzlarni kiritib borish, yaʼni lugʻatini boyitish.
4. Soʻzlarni uslubiy jihatdan toʻgʻri qoʻllashga oʻrgatish.
5. Berilgan soʻzni imlo jihatdan toʻgʻri yozishga oʻrgatish.

Bu jarayonda, avvalo, “**soʻz**” tushunchasi shakllantiriladi. Oʻqituvchi mazmunli rasm asosida hikoya tuzdiradi, hikoyadan bir qancha predmetlar tanlab olinadi, predmetlar nomi birma-bir soʻraladi. Bunda har bir aytilayotgan nom **soʻz** ekanligi taʼkidlanadi. SHu tariqa “soʻz” tushunchasi rasmlar yoki predmetlarning oʻzi yordamida tushuntiriladi. Bu oʻrinda gapning soʻzlardan tuzilishi aytib oʻtiladi. “Boʻgʻin” mavzusi oʻtilganda soʻzlarning boʻgʻinlardan tashkil topishi tushuntirib beriladi.

Soʻz ustida ishlash jarayonida quyidagicha **ogʻzaki mashq turlaridan** foydalanish mumkin:

1. Bir xil qoʻshimchali soʻzlardan topish. Masalan: *ishla, tuzla, sozla; gulzor, meva**zor**, paxta**zor*** va boshq.

2. Ohangdosh soʻzlar topish. Misol: *bosh, tosh, qosh, osh; tutun, butun, kukun* va boshq.

3. Maʼnodosh soʻzlar topish. Bunda darslikdagi matndan maʼnodoshi bor soʻz tanlab olinadi va “*Bu soʻzni boshqa qaysi soʻz bilan almashtirish mumkin?*” deb soʻraladi. Masalan: *vatan, yurt, el, mamlakat, diyor* va boshq.

4. Shakldosh soʻzlar topish. Bunda 2 ta gap berilib ulardagi bir xil yozilgan soʻzni topish aytiladi. Soʻz topilgach, uning maʼnolari gaplar vositasida tushuntirib beriladi. Misol:

*Yo**z**da dam oldik.*

*Xatni qalam bilan yo**z**!*

Oʻquvchilarga mana shunga oʻxshash misollar topish vazifasi beriladi.

5. Qarama-qarshi soʻzlar topish. Misol: *yaxshi-yomon, baland-past, oq-qora, odobli-odobsiz, katta-kichik* va boshq.

6. Koʻp maʼnoli soʻzlar yordamida birikmalar tuzish: *odamning koʻzi – uzukning koʻzi, taxtaning koʻzi...* Bunda oʻqituvchi boshlab bergan qator oʻquvchilar tomonidan davom ettiriladi.

7. Berilgan soʻzni qatnashtirib gap tuzish. Bunda berilgan soʻzni qatnashtirib gap yoki maqol aytish topshirigʻi berilishi mumkin. Misol: Kitob: *Kitob □ bilim manbai*. Vatan: *Men vatanimni sevaman*.

Soʻz ustida ishlash jarayonida quyidagicha **yozma mashq turlaridan** foydalaniladi:

1. Oʻrganilayotgan sahifadagi bir boʻgʻinli soʻzlarni kesma harflardan tuzish va oʻqish: *nok, nay, osh, oy, ip, tom, doʻst, qand, baxt* va boshq.

2. Ustunchadagi ikki va uch bo'g'inli so'zlarni kesma harflardan tuzish va o'qish. Misol: *t - to-mon, o-ta, mit-ti*.

3. Bir so'z asosida bir necha so'z tuzish va o'qish: **oltin** - *olti, in, tin, til, il, it, tol*.

4. Berilgan so'zning bo'g'inlarini yoki ayrim harflarini almashtirib, yangi so'z tuzish va o'qish. Misol: *osmon-somon, Zilola-Hilola, qovoq-tovoq* va boshq.

5. So'z bo'g'inlaridan yoki harflardan birini olib tashlab, yangi so'z hosil qilish va uni o'qish: *Noila-nola (yoki oila), guldun-don (yoki gul), ziyrak-zirak* va boshq.

6. Berilgan so'zga *-chi, -la, -zor* qo'shimchalarini qo'shish va hosil bo'lgan yangi so'zning ma'nosini izohlash. Misol: *ish - ishchi, ishla; gul - gulchi, gulla, gulzor* va boshq.

7. So'zga harf, bo'g'in yoki tutuq belgisi qo'shib, yangi so'z hosil qilish va uni o'qish: *o't - o'tloq, bog'-bog'bon, bil-bilim, sher-she'r* va boshq.

8. Berilgan chizma asosida so'zlar topish va ularni o'qib, ma'nosini izohlash. Misol: . Bu chizma asosida *qush-cha, do'p-pi, ruch-ka* kabi so'zlar topiladi.

O'yin tarzida olib boriladigan bu kabi ish turlari o'quvchilarning lug'atini boyitish bilan birga, o'qishga qiziqish uyg'otadi, imloviy sezgirlikni oshiradi va so'zning tovush tarkibi haqidagi tasavvurlarni kengaytiradi.

Savod o'rgatish jarayonida o'quvchilarda imloviy ko'nikmalar ustida amaliy kuzatishlar olib boriladi. O'quvchilarda imloviy sezgirlikni shakllantirish ustida ishlash quyidagi izchillikda olib boriladi:

1) imloviy qoidalarini amaliy o'rganishga rag'bat uyg'otish. Ushbu bosqichda til materiallarini kuzatish jarayonida so'zning biror o'rnida imlo mavjudligini aniqlash: *Gapning o'qing va uning yozilishini kuzating. Gapda so'zlar qanday yozilgan? Nega gapdagi barcha so'z bosh harf bilan yozilmagan?*

2) o'qituvchi o'quvchilarga so'zlarning imlosiga oid yangi vazifalar beradi: *O'qigan so'zingiz qanday harf bilan yozilgan? Nima uchun shunday yozilganini tushuntiring.*

3) imlo qoidalarini asoslang. Qoidaning mohiyatini ochib berishlari uchun o'qituvchi quyidagi kabi topshiriqlar beradi: *"Bosh harflar imlosi" degan gapni misollar bilan tushuntirib bering.*

4) qoidani amalda qo'llash. Yozuv darslarida o'rgangan tushunchalarini amalda qo'llay olish ko'nikmasiga ega bo'lishi.

Imloviy ko'nikmalarni shakllantirishga doir olib mazkur ishlarni tashkillashtirgan o'qituvchi quyidagi vazifalarni hal qiladi:

- gap va so'z tarkibiga nisbatan sezgirlikni uyg'otish;
- so'zlarning adabiy talaffuziga o'rgatish;
- so'zlarni shakllantirishdagi xatolarning oldini olish;
- yosuvga e'tiborli bo'lish;
- jummalarni tuzishda xatolarning oldini olish, o'quvchi nutqini turli tuzilishidagi jummlalar bilan boyitish.

Yuqoridagi mashq turlari savod o'rgatish jarayonida o'rganilayotgan tovush va harf, o'qilayotgan matn, didaktik mashqlar bilan bog'liq holda tashkil qilinadi.

Adabiyotlar:

1. S.Matchonov, H.Bakiyeva, X.G'ulomova va b. Boshlang'ich sinf ona tili o'qitish metodikasi. Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabalari uchun darslik. –T.: -Ishonch hamkor. 2021.

2. R. Safarova, M.Inoyatova va b. Alifbe. –T.: Respublika ta'lim markazi. "Kolorpak" MChJ bosmaxonasida chop etilgan. 2021. -80 bet
3. Safarova R. va b. Savod o'rgatish darslari. –T.: Tafakkur, 2012.

REZUME

Mazkur maqola boshlang'ich sinf savod o'rgatish darslarida o'quvchilarning Grammatik va orfografik bilimlarni amaliy o'zlashtirishlarini ta'minlovchi mashqlarni tashkil etish metodikasi masalasiga bag'ishlangan.

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена методике организации упражнений, обеспечивающих практическое приобретение учащимися грамматических и орфографических знаний на уроках грамотности в начальной школе.

SUMMARY

This article is devoted to the method of organizing exercises that provide students with practical acquisition of grammatical and spelling knowledge in primary school literacy classes.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYALANUVCHILARIGA FUTBOL O'YININI O'RGATISH TEXNIKASI

Abdullayeva B. P.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: maydon, to'p, darvoza, yugurish, statsionar to'pni tepish, darvozabon, hakam, dribling, fint, gol, o'yinchi, jarima to'pi.

Ключевые слова: поле, мяч, ворота, бег, стационарный удар, вратарь, судья, ведение мяча, финт, ворота, игрок, пенальти.

Key words: field, ball, gate, running, stationary kick, goalkeeper, referee, dribbling, feint, gate, player, penalty.

Futbol o'ynash chaqqonlik, tezlik, harakatlarni muvofiqlashtirish, bola organizmining to'g'ri rivojlanishiga yordam beradi. To'p o'yinlari jamoada tegishli xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantiradi, hamkorlik va o'zaro yordamga asoslangan do'stlikni rivojlantiradi. Ular chidamlilik, qat'iyat, jasorat talab qiladi. Bolalar turli sharoitlarda, turli o'yin holatlarida o'z harakatlarini nazorat qilishni o'rganadilar.

O'qitishning maqsadlari.

1. Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarini futbol o'yini, uning kelib chiqish tarixi bilan tanishtirish.

2. To'p bilan eng oddiy texnik va taktik harakatlarni shakllantirish: dribling, zarba berish, to'pni uzatish, individual taktikani o'rgatish.

3. Harakatlarni muvofiqlashtirish, chidamlilik, tezkorlik va epchillikni rivojlantirish.

O'quv vositalari: Uskunalar va inventar.

Futbol maydoni o't bilan qoplangan maydonda jihozlangan, maydonning uzunligi 24 m, kengligi 18 m dan oshmasligi kerak. Agar bolalar bog'chasida etarli o'yin maydonchasi bo'lmasa, o'yin kamroq o'yinchilar bilan jamoalarda o'tkaziladi. barcha o'lchamdagi maydonlar. Maydonni belgilash bo'r bilan amalga oshiriladi. Maydon bo'ylab diametri 5 m bo'lgan o'rta chiziq va markaziy doira belgilangan. Maydon oxirida balandligi 2 m, kengligi 3 m bo'lgan darvozalar mavjud. Darvozalar diametri 12 sm bo'lgan yumaloq ustundan yasalgan. yoki metall quvurlardan